

درس چهاردهم: انقلاب اسلامی ایران، نقطه عطف بیداری اسلامی

نگارش:

محمود یعقوبی

مقدمه

..... صفحه ۱۱۵

- ۱- امام خمینی در وصیت نامه الهی سیاسی خود، انقلاب اسلامی ایران را چگونه معرفی می کند؟
- انقلاب اسلامی ایران از همه انقلاب ها جداست .
- انقلاب اسلامی ایران هم در پیدایش و هم در کیفیت مبارزه و هم در انگیزه انقلاب و قیام باسایرانقلاب هامتفاوت است.
- انقلاب اسلامی ایران یک تحفه الهی و هدیه غیبی بوده است.

انقلاب مشروطه

..... صفحه ۱۱۶

- ۲- دو نمونه از جنبش هایی که نخستین بیدارگران اسلامی ایجاد کردند، نام ببرید؟ جنبش عدالتخانه- جنبش تنباکو
۳- نخستین بیدارگران اسلامی با چه هدفی، جنبش هایی را در ایران پدید آوردند؟
اصلاح رفتار حاکمان و ساختار حکومت قاجار
۴- تعامل عالمان شیعی با حاکمان قاجار چگونه بود؟ بر مدار مقاومت منفی بود .
۵- منظور از « مقاومت منفی » چیست؟
در مقاومت منفی، حاکمیت پادشاه، ظالمانه و غیرمشروع دانسته می شود و همکاری سیاسی با آن، جز در حد واجبات نظامیه انجام نمی شود.
۶- «واجبات نظامیه» به چه معناست؟
منظور از واجبات نظامیه، اموری است که برای بقای اصل زندگی اجتماعی لازم است؛ مانند حفظ امنیت یا مقابله با دشمنان خارجی.
۷- چرا مقاومت منفی عالمان شیعی باحکومت قاجاربه فعالیت های رقابت آمیز تغییر کرد؟
هنگامی که دولتمردان قاجار-به دلیل تاثیرپذیری از دولت های استعماری-به جای مقاومت در برابر بیگانگان به قراردادهای استعماری روی آوردند، مقاومت منفی به فعالیت های رقابت آمیز تغییر کرد.
۸- منظور از « فعالیت های رقابت آمیز » چیست؟
منظور از فعالیت های رقابت آمیز، ورود فعال به عرصه زندگی اجتماعی و سیاسی، نه در جهت تایید قدرت حاکم و حمایت از آن بلکه در رقابت با آن است .
۹- برخورد رقابت آمیز عالمان دینی با قاجار، چگونه بود؟
حرکتی اصلاحی بود. آن ها تلاش می کردند تا برخی رفتارهای پادشاهان قاجار را اصلاح نمایند .
۱۰- یک نمونه موفق از فعالیت رقابت آمیز اصلاحی را نام ببرید . جنبش تنباکو

..... صفحه ۱۱۷

- ۱۱- پیامد جنبش تنباکو چه بود؟

فعالیت رقابت آمیز را از اصلاح رفتار به اصلاح ساختار برد و به جنبش عدالتخانه منجر شد .

۱۲- هدف جنبش عدالتخانه چه بود؟

هدف جنبش عدالتخانه تنها اصلاح کار یا رفتار خاصی از پادشاه نبود؛ بلکه اصلاح شیوه زمامداری شاه بود. این جنبش با توجه به شرایط داخلی و خارجی - در پی تاسیس مجلسی بود که قوانین عادلانه الهی را تدوین کند و شاه را ملزم سازد تا در چارچوب این قوانین عمل کند.

۱۳- کدام جنبش، حاکمیت را از مدار استبداد به مدار عدالت منتقل می ساخت؟ جنبش عدالتخانه

۱۴- فقه اجتماعی و سیاسی تشیع در برابر حاکمیتی که جنبش عدالتخانه به دنبال آن بود؛ چه دیدگاهی داشت؟ این نوع حاکمیت نیز آرمانی نبود بلکه فساد آن از استبداد کمتر بود و ظلم را کنترل می کرد. به همین دلیل تنها در شرایطی که تحقق حاکمیت آرمانی و مشروع امکان نداشت، پذیرش آن ممکن بود.

۱۵- چرا جنبش عدالتخانه یک انقلاب اجتماعی است؟ زیرا ساختار سیاسی جامعه را تغییر می داد.

۱۶- منورالفکران غرب زده و عالمان مسلمان در برابر جنبش عدالتخانه چگونه موضع گیری کردند؟

با اوج گیری جنبش عدالتخانه، منورالفکران غرب زده به آن پیوستند و در جریان بست نشینی در سفارتخانه انگلستان، نام مشروطه را برای آن برگزیدند. عالمان مسلمان نیز ضمن استقبال از همراهی منورالفکران، این نام را پذیرفتند.

۱۷- منظور عالمان دینی و منظور منورالفکران از مشروطه چه بود؟

منظور عالمان مسلمان از مشروطه، مشروط کردن حاکمیت به احکام عادلانه الهی بود اما منظور منورالفکران از مشروطه نوعی حاکمیت سکولار مانند دولت انگلستان بود.

۱۸- منورالفکران مشروطه خواه، چه دیدگاهی نسبت به «مجلس» داشتند؟

مجلس از نظر منورالفکران مشروطه خواه، محلی نبود که در آن قوانین بر مدار احکام شریعت تدوین شود بلکه محلی بود که در آن قوانین بر اساس اراده و خواست بشر تنظیم می شد.

۱۹- نزاع و رقابت بین منورالفکران غرب زده و بیدارگران اسلامی چگونه پایان یافت؟

پس از دو دهه کشمکش با حضور قدرت های استعماری و دخالت انگلستان، به نفع جریان منورالفکران پایان یافت.

۲۰- حاکمیت منورالفکران در ایران به کدام حکومت ختم شد؟ استبداد استعماری رضا خان

انقلاب اسلامی

..... صفحه ۱۱۸

۲۱- شکست در مشروطه چه تاثیری بر مواضع رهبران دینی ایران گذاشت؟ از موضع فعالیت های رقابت آمیز به موضع مقاومت منفی بازگشتند.

۲۲- پس از شکست در مشروطه، مرجعیت شیعه تا چه زمانی موضع مقاومت منفی را ادامه داد؟ تا شروع انقلاب اسلامی

۲۳- امام خمینی (ره) در چه شرایطی انقلاب را آغاز کرد؟

پس از گذشت بیش از هفتاد سال از انقلاب مشروطه و نیم قرن از حاکمیت پهلوی، انقلاب اسلامی ایران رخ داد. امام خمینی (ره) انقلاب را هنگامی آغاز کرد که شاه در حاشیه دولت های غربی در جایگاهی امن قرار گرفته بود و ماموریت حفظ امنیت منطقه را برعهده داشت. روشنفکران چپ نیز از صحنه رقابت های سیاسی داخلی کشور حذف شده بود.

..... صفحه ۱۱۹

۲۴- کدام مرجع دینی، مردم و عالمان دینی را از موضع مقاومت منفی به فعالیت های رقابت آمیز بازگرداند؟

امام خمینی (ره)

۲۵- فعالیت های رقابت آمیز به رهبری امام خمینی(ره) چگونه آغاز شد؟ و چه هدفی را دنبال می کرد؟ با اعتراض به کاپیتولاسیون و رفتار استعماری شاه آغاز شد. در حد یک حرکت اصلاحی رفتار یا ساختار متوقف نشد و به صورت یک حرکت انقلابی درآمد که حذف نظام شاهنشاهی و تحقق حکومت اسلامی را دنبال می کرد .

۲۶- در اندیشه اجتماعی و سیاسی شیعی، حاکمیت آرمانی دینی از چه ویژگی هایی برخوردار است؟ حاکمیت آرمانی، حاکمیتی الهی است به وسیله پیامبر(ص) و اهل بیت (ع) تحقق پیدا می کند در زمان غیبت امام زمان(عج)، اجرای روشمند احکام الهی، وظیفه کسانی است که هم آگاه و عالم به احکام و شرایط اجرای احکام باشند و هم به آگاهی خود عامل باشند .

۲۷- مشکل عدالتخانه چه بود؟

مشکل عدالتخانه این بود که رفتار عادلانه را بر کسانی تحمیل می کرد که با معیارهای الهی به قدرت نرسیده بودند. آن ها قدرت را با شمشیر قوم و عشیره یا با حمایت دولت های استعمارگر به دست آورده بودند، عالم به عدالت نبودند و عمل به عدالت نیز به قدر کافی در شخصیت آن ها نهادینه نشده بود .

۲۸- با وجود مشکل عدالتخانه، چرا عالمان دینی آن را پذیرفتند؟ زیرا در شرایطی که برقراری حاکمیت آرمانی ممکن به نظر نمی رسید، مشروطه در مقایسه با نظام استبدادی ترجیح داده شد .

۲۹- چه ارتباطی بین انقلاب اسلامی و مشروطه وجود دارد؟

انقلاب اسلامی، بازگشت مردم ایران به حرکت ناتمامی بود که در مشروطه آغاز کرده بودند. این بازگشت با هزینه نزدیک به صد سال تجربه تاریخی، انجام می شد؛ تجربه رقابت با منورالفکران غرب گرا، استبداد استعماری و روشنفکرانی که در حاشیه بلوک شرق و غرب عمل می کردند .

مقایسه انقلاب اسلامی و انقلاب های آزادی بخش

۳۰- کدام قرن به « قرن انقلاب های آزادی بخش» معروف است؟ قرن بیستم

۳۱- آخرین انقلاب قرن بیستم کدام است؟ انقلاب اسلامی ایران

۳۲- انقلاب ها و جنبش های آزادی بخش در کدام جوامع رخ داد؟

در کشورهای جهان سوم در آفریقا، آسیای جنوب شرقی، آمریکای لاتین

..... صفحه ۱۲۰

۳۳- وجه اشتراک انقلاب اسلامی ایران با سایر انقلاب ها و جنبش های آزادی بخش قرن بیستم چه بود؟

همگی جهت گیری ضد استعماری داشتند. انقلاب های آزادی بخش، در جهت از بین بردن سلطه سیاسی کشورهای غربی عمل می کردند و انقلاب ایران نیز به دنبال تغییر یک نظام سیاسی وابسته به دولت های غربی بود .

۳۴- تفاوت انقلاب اسلامی ایران با انقلاب های آزادی بخش قرن بیستم چه بود؟

۱- انقلاب های آزادی بخش اغلب در مقابل بلوک غرب شکل می گرفتند و مورد حمایت بلوک شرق بودند. ولی انقلاب اسلامی ایران به هیچ یک از دو بلوک وابستگی نداشت.

۲- انقلاب های آزادی بخش اغلب با جنبش های چریکی گروه ها و احزاب مختلف شکل می گرفتند. اما انقلاب اسلامی ایران یک انقلاب فراگیر مردمی با مرجعیت و رهبری دینی بود و همه اقشار و گروه های جامعه را دربر گرفت.

۳- انقلاب های آزادی بخش در چارچوب نظریه ها و مکاتب چپ شکل می گرفتند که برای حل بحران های جهان غرب به وجود آمده بودند ولی انقلاب اسلامی ایران از آموزه های اسلامی بهره می برد.

۴- انقلاب های آزادی بخش درمقابل بااستعمارقدیم وحذف کارگزاران مستقیم غرب موفق می شدندولی درقطع وابستگی اقتصادی وفرهنگی توفیقی نداشتند. اماانقلاب اسلامی ایران فقط یک انقلاب سیاسی نبودبلکه هویتی فرهنگی وتمدنی داشت وبیرون ازقطب بندی سیاسی شرق وغرب یک قطب بندی فرهنگی جدیدبه وجودآورد.

۳۵- شعار « نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی » ناظر به کدام مساله در انقلاب اسلامی ایران است؟

انقلاب اسلامی ایران، در رویارویی با رژیم شاه، به بلوک شرق وابستگی نداشت و از آغاز، جهت گیری ضد آمریکایی، ضد صهیونیستی را در کنار موضع ضد مارکسیستی خود اعلان کرد .

۳۶- چرا انقلاب های آزادی بخش، پس از حذف استعمار قدیم، استعمار نو را تجربه کردند؟

زیرا این انقلاب ها ،در مقابل با استعمار قدیم و حذف کارگزاران مستقیم غرب موفق می شدند ولی در قطع وابستگی اقتصادی و فرهنگی توفیقی نداشتند .

۳۷- چرا انقلاب اسلامی ایران، توانست یک قطب بندی جدید فرهنگی و تمدنی در مقابل قطب بندی غرب و شرق ایجاد

کند؟ زیرا تنها یک انقلاب سیاسی نبود بلکه یک هویت فرهنگی و تمدنی داشت.

بیندیشید

..... صفحه ۱۲۱

برای یک شباهت و چهار تفاوت انقلاب اسلامی ایران و انقلاب های آزادی بخش، پنج عنوان مناسب انتخاب کنید .

عنوان (شباهت)	انقلاب های آزادی بخش	انقلاب اسلامی
جهت گیری	ضداستعماری(ازبین بردن سلطه کشورهای غربی)	ضداستعماری(دنبال تغییر یک نظام سیاسی وابسته به دولت های غربی)

عنوان (تفاوت)	انقلاب های آزادی بخش	انقلاب اسلامی
وابستگی یاعدم وابستگی به بلوک شرق وغرب	مخالف بلوک غرب ووابسته به بلوک شرق	مستقل از بلوک غرب و شرق
فراگیری	جنبش های چریکی ،گروه ها و احزاب	فراگیر و مردمی
منشاءارزشی	نظریه هاومکاتب فکری چپ غربی	آموزه های اسلام
میزان توفیق درقطع وابستگی به استعمار	مقابل بااستعمارقدیم وحذف کارگزاران مستقیم غرب ولی درقطع وابستگی اقتصادی وفرهنگی توفیقی نداشتند.	ایجاد قطب بندی جدید فرهنگی